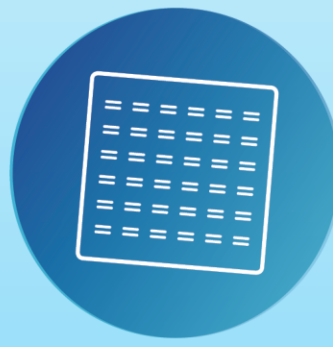

הגדה של פסח

על ההגדה:

ההגדה של פסח היא קובץ ברכות, תפילות, פסוקים מדרשים ומזמורים הנקראים בליל הסדר (לילו של החג הראשון של פסח) ועניינם יציאת מצרים בעבר ותקוות הגאולה לעתיד. ליל הסדר חל בט"ו בניסן, הוא הלילה הראשון של חג הפסח, הנמשך שבעה ימים, והוא מציין את יציאת בני ישראל ממצרים, מבית עבדים לחירות.

שמה של ה"הגדה של פסח" נגזר מהפסוק: **"והגדת לבנך... בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים"**.

ההגדה שנקראת בליל הסדר מעבירה מדור אל דור את הסיפור המכונן של היווצרות עם ישראל. עם שהיה משועבד ועבד עבודת פרך במצרים, יצא בפסח למסע שתחילתו שחרור מעבדות, המשכו בהתחייבות ליעוד משותף במעמד הר סיני וקבלת עשרת הדברות, וסופו בהתנחלות בארץ ישראל שבה נועד להגשים את חזונו כעם חופשי. הנחלת זיכרון זה היה לכלי חינוכי מרכזי בהנחלת הסיפור המשותף של העם לאורך הדורות.

ליל הסדר, אותו נוהגים רבים לערוך בהרכב משפחתי רחב, ולעיתים בצירוף חברים ואורחים, קרוי על שם **הסדר** של הפעולות, המצוות והמנהגים בסעודת החג, הכוללת גם מאכלים המסמלים את תכני החג: המצה, המרור, החרוסת ועוד.

בזמן שבית המקדש היה קיים, ליל הסדר נחגג בירושלים ע"י עולי הרגל ועניינו העיקרי היה קורבן הפסח, ואכילתו עם מצה ומרור בחבורות חבורות בירושלים. לאחר חורבן בית המקדש השני הפך ליל הסדר לאירוע משפחתי, וצורתו ומנהגיו השונים התגבשו בהגדה הקיימת בצורתה הנוכחית כבר למעלה מאלף שנים (בשינויים קלים בנוסחים של עדות שונות ובתוספת פיוטים מאוחרים יותר כמו "אחד מי יודע" ו"מה נשתנה").

בשל חשיבותה של **ההגדה**, היא היוותה פלטפורמה להבעת ערכים נוספים. עם תחיית הלאומיות היהודית בארץ ישראל, נערכו גרסאות נוספות להגדה המסורתית, בהם הכניסו קטעי הגות ושירה לאומיים לצד עיסוק באביב ובעונה החקלאית. לדוגמא, הגדת "עבדים היינו לפרעה בגרמניה" סיפרה את סיפורם של יהודים שברחו מגרמניה הנאצית ונכלאו בכלא הבריטי בעתלית, ו"ההגדה הקיבוצית" תיארה את ההתיישבות בארץ ישראל בדור התחייה הציונית.

תוכן וסדר ההגדה של פסח:

לליל הסדר, כפי שמופיע בהגדה, "סדר פעולות" והוא:
קִדְשׁ – אמירת קידוש.
וְרֵחָץ – נטילת ידיים ראשונה לקראת אכילת כרפס (ירק טבול במי מלח).
כֶּרֶפֶס – אכילת ירק בטיבול כלשהו.
יִחָץ – חוצים את המצה האמצעית, מתוך שלש המצות המונחות על השולחן.
מִגִּיד – עיקרו של ליל הסדר, סיפור היציאה ממצרים בעזרת קטעי קריאה של פסוקים, מדרשים, ופיוטים שונים.
רִחֲצָה – נטילת ידיים לסעודה.
מוֹצֵיא – ברכת המוציא לחם מן הארץ
מִצָּה – ברכת על אכילת מצה ואכילת מצה המסמלת את היציאה מעבדות לחירות.
מְרֹר – אכילת מרור, שמסמל את מרירות וקושי השעבוד במצרים, ממנו עם ישראל יצא לחירות.
כוֹרֵךְ – אכילת מצה ומרור ביחד, כזכר לאכילתם עם הקרבן בבית המקדש.
שְׁלֶחַן עֹרֵךְ – אכילת סעודת חג חגיגת.
צָפֹן – אכילת מצה נוספת הנקראת אפיקומן – כזכר לאכילת קרבן פסח בזמן שבית המקדש היה קיים.
בִּרְךְ – ברכת המזון לאחר הסעודה.
הִלֵּל – אמירת פסוקי הלל והודיה לה' על יציאתנו ממצרים.
נִרְצָה – כל מה שעשינו נרצה בידי ה'.
ובהמשך אמירת פיוטים שונים שנכתבו לאורך הדורות.

תוכן "המגיד":

החלק העיקרי של ההגדה הוא **מגיד** ("מגיד" – מלשון הגדה, או סיפור), ובו קוראים פסוקי התנ"ך, מדרשים ופיוטים על יציאת מצרים. בליל הסדר אנחנו מתבקשים "לספר ביצירת מצרים" הוא נפתח ב"הא לחמא עניא", ממשיך ב"מה נשתנה", ארבעת הבנים, "ארמי אובד אבי" ועשר המכות. הסיפור מסופר על פי עקרון "מתחיל בננות ומסיים בשבח", כלומר הוא פותח במצב הגנאי או השפל של השעבוד ומוביל אל היציאה לחירות (שהיא המצב המשובח) ההגדה מבארת פסוקים ומחברת בין העבר ההיסטורי לבין משמעותו בכל דור ודור. בליל הסדר בכלל ובמגיד בפרט יש מקום משמעותי לשאלות הילדים ושאר הנוכחים כאמצעי המעורר הקשבה והשתתפות, (מכאן צמח ה"מה נשתנה") כמו גם המחזה והמחשה של קטעים שונים כדי לעורר ענין וסקרנות. הקטע העיקרי שבו מופיע סיפור השעבוד והיציאה ממצרים הוא מדרש תנאים על "ארמי אובד אבי". בחלק זה מובאים 4 פסוקים (מספר דברים, כו) המציגים תמצית של ההיסטוריה מהירידה למצרים ועד היציאה ממנה, וכל פסוק מפורש בהרחבה כדי להציג את הסיפור במלואו.

משמעות ההגדה והנחלת מורשת העם:

על החשיבות של הנחלת סיפור יציאת מצריים בקיום ובהתמדה של הזהות הלאומית, ניתן ללמוד מדבריו של ראש הממשלה הראשון דוד בן גוריון, בדברים שנשא בשנת 1946 בפני הוועידה האנגלו-אמריקאית שעסקה בעניינה של ארץ ישראל לפני קום המדינה:

"לפני כ- 300 שנה הפליגה לעולם החדש אוניה ושמה "מייפלואאר", ובה אנגלים שקצו בחברה ובמסטר האנגלי, וחיששו חוף שומם לחלוטין להתנחל בו ולהקים עולם חדש. הם נחתו ב...אמריקה. והיו ראשוני המייסדים והבונים של ארץ ואומה זו. היה זה מאורע גדול בתולדות האנגליה ואמריקה ועל כן כל ילד אמריקאי יודע שם זה...מבית ספרו ועוד.

אבל תאב אני לדעת אם יש אנגלי אחד היודע בדיוק יום ושעת הפלגת אוניה זו, וכמה אמריקאים יודעים זאת? מה יודע ילד אמריקאי - ואף מבוגר - כמה אנשים היו באוניה זו, שמות משפחותיהם, מה לבשו, מה אכלו, מה מסלול הפלגתם ומה אירע להם כל הדרך, ממה ניזונו וכיצד שתו מים, היכן הנקודה בה עלו על חוף הארץ שייסדו אבותיו אלה, ובה הוא גר היום בזכותם?

והנה - לפני יותר משלושת אלפים ושלוש מאות שנה קודם הפלגת "מייפלואאר", יצאו היהודים ממצרים, כל ילד יהודי בעולם - באמריקה, רוסיה הסובייטית, בתימן ובגרמניה - יודע בדיוק; אבות-אבותיו יצאו ממצרים בעלות השחר של החמישה עשר בניסן. מה לבשו? - מתניהם חגורים ומקלם בידם, הם אכלו מצות והגיעו אחרי שבעה ימים לים סוף, הוא גם מכיר את מסלול המסעות וקורותיהם במשך 40 שנה; אכלו מן ושליו ושתו מים מבאר מרים, הגיעו לארץ דרך הירדן מול יריחו, ואף שמות משפחותם לבית אבותם יצטט מן החומש.

עד היום הזה אוכלים יהודים בכל העולם כולו מצה זו שבעה ימים מחמישה עשר בניסן, ומספרים ביציאת מצרים ובצרות שבאו על היהודים מיום שיצאו לגולה ואילך, והם מסיימים בשני מאמרים; השתא - עבדי (השנה אנו עבדים) לשנה הבאה בני חורין, השתא - הכא (השנה אנו עדיין בגולה) לשנה הבאה בירושלים, בארץ-ישראל, כך טיבם של יהודים..."

את ליל הסדר וסיפור ההגדה מסיימים במילים: "לשנה הבאה בירושלים הבנויה". כביטוי לתקוות הדורות, גם במצבים הקשים ביותר, לשוב לארץ ולבנות אותה. עם ישראל שהמשיך לספר את קורותיו מדור לדור, נותר מחובר למורשתו ולזהות הלאומית שלו, וכך גם שמר על התקווה והכמיהה לשוב ולכונן מדינה בארץ מולדתו, תקווה שהתממשה ברעיון הציוני, בהקמת מדינת ישראל ובצבא ההגנה לישראל שמגן ושומר על מדינת ישראל ואזרחיה.